

oog op het vaststellen van grootere voorbeschiktheid voor beenbreuken bij individuen van bepaalden leeftijd of lijdende aan een bepaalde ziekte.

J. VAN ASSEN.

Das Sputum, von Professor Dr. HEINRICH VON HOESSLIN.
Berlin, JULIUS SPRINGER. 1921, 398 bldz. Prijs 148 mark.

Sedert 1855, toen BIERMER's *Lehre vom Auswurf* verschenen is, is geen boek, dat volledig de eigenschappen van het sputum behandelt, uitgegeven en daar de sedert opgekomen bacteriologie zooveel belangrijks voor het sputum geleerd heeft, meent HOESSLIN aan een gevoelde behoefte te voldoen, door dit hoofdstuk der inwendige geneeskunde opnieuw grondig te bewerken en zijn uitkomsten mede te deelen. Hoe grondig deze bewerking geweest is, bewijst niet alleen de eerbiedwaardige omvang van dit geschrift, doch bovenal uit een opgave van 40 bladzijden literatuur, die hierbij verwerkt is. Het uiterlijk van het sputum, de samenstelling, de macroscopisch en microscopisch waarneembare bestanddeelen, de chemische samenstelling en de bacteriologische onderzoekingen worden achtereenvolgens besproken en de verschillende theorieën ter verklaring van die eigenaardigheden kritisch toegelicht. Hoewel schrijver zich hierbij nog zooveel mogelijk beperkt, wordt ten slotte toch zóóveel medegedeeld, dat men zijn boek slechts zelden vergeefs zal opslaan om een of andere vraag beantwoord te krijgen. Voor studieboek is het wel wat te uitvoerig; geen student kan bijv. 28 bldz. doorwerken om zich op de hoogte te stellen van de betekenis van tuberkelbacillen in het sputum, maar voor de reeds gevormde artsen kan het een kostbaar bezit zijn, daar hij in geen ander werk zooveel nauwkeurig bewerkte gegevens, dit onderwerp betreffende, bijeen zal vinden. De eenigszins moeilijke omschrijving van het uiterlijk van verschillende soorten sputum wordt zeer gunstig vereenvoudigd door de toevoeging van vele gekleurde afbeeldingen, welke ook in het gedeelte over de bacteriologie zeer rijkelijk zijn aangebracht. Gaarne beveel ik de nadere kennismaking mijn collegae aan.

J. ED. STUMPPF.

Dr. WALTER KOCH, *Ueber die Russisch-Rumänische Kastraten-sekte der Skopzen*. Jena, GISTAV FISCHER, 1921. Prijs f 2.70

Tijdens de bezetting van een deel van Roemenië door het Duitse leger is KOCH in de gelegenheid geweest eenige Skopzen nauwkeurig te onderzoeken. Zooals wel algemeen bekend is, vormen de Skopzen een geheimzinnige godsdienstige secte, die zich vroeger of later castreren of castreren laten. Men kent twee vormen van Skopzen, zij bij wie alleen de testikels verwijderd zijn, en zij, die ook bovendien den penis afsnijden. In dit kleine boekje geeft KOCH tal van bijzonderheden ook op ethnologisch gebied. Hij onderscheidt vier typen:

- I. Het gewone type, middelgroot met lange ledematen.
- II. Het type met reuzengroei.
- III. Het hypophysaire type.

Deze derde groep wordt in twee ondergroepen verdeeld: een „acromegale” en een „vetzuchtige” groep.

Welke vorm ontstaat, schijnt af te hangen van den leeftijd, waarop de ontmanning geschiedt. Het eerste type heeft gewoonlijk geen afwijkingen in de sella turcica; bij het tweede is dit minder goed bekend; bij de derde groep ontbreken zij nimmer. Van de meeste onderzochte Skopzen zijn photographieën aan het werk toegevoegd. Eveneens is de streek der geslachtsorganen gefotografeerd en zijn eenige prachtige X-photo's opgenomen. Ook de talloze andere bijzonderheden maken het boekje tot een lezenswaardig bezit.

KOOPMAN.

Prof. Dr. N. H. SWELLENGREBEL, *De Anophelinen van Nederlandsch Oost-Indië*. 2e druk, 1921 (Koloniaal Instituut, Afd. Tropische Hygiëne No. 10), 155 bladz., 20 platen 76 textfiguren.

Het malaria-onderzoek in Nederlandsch-Indië heeft in de laatste jaren meer en meer in het licht gesteld, dat zeer bepaalde soorten van Anophelinen bij de verbreiding dezer ziekte een hoofdrol spelen en dus bij de bestrijding daarvan hiermede ter dege rekening te houden is, met name ook, wat de verblijfplaatsen der betreffende larven aangaat. Dat deze plaatsen bij elke soort niet altijd scherp in aard omschreven zijn, vormt hier een moeilijkheid, die echter verminderd wordt door het feit, dat de meest gevaarlijke, *Myzomyia ludlowi* Theob., in dit opzicht vrijwel standvastig is en, althans bij de kust, hoofdzakelijk in zout- en brakwater wordt aangetroffen. De bedoeling van den schrijver is door dit boek, dat nu in 2den druk verschijnt, de geneeskundigen ter plaatse in de gelegenheid te stellen, de hun voorkomende Anophelinen zelf te determineeren, ook in den larvetoestand, wat in dit geval, ten gevolge van de goede afgrenzing der groep en het beperkte aantal (ongeveer 20) soorten, zeer wel bereikbaar is. Aan de kenschetsing der verschillende vormen is zóóveel zorg besteed, dat mede door het groote aantal platen der muggen zelve en de tekstfiguren der details, dit doel m. i. ook ten volle bereikt wordt, zoodat ik het werk aan die artsen voor wie het belang heeft, gaarne aanbeveel. Dat juist *M. ludlowi* zoo weinig van de verwante soorten *M. vaga* Dön. en *M. rossii* Giles verschilt, blijft een moeilijkheid. De transgressie der toch al geringe onderscheidingskenmerken is hier bovendien zeer groot, en zeer opmerkelijk is, dat noch in de copulatieorganen der ♂♂ noch in de larvale kenmerken noemenswaardige verschillen aanwezig zijn. Wat in het algemeen de waarde der soorten bij de Anophelinen aangaat, zal de entomoloog minder geneigd zijn aan te nemen, dat vele Indische Anophelinen modificaties of heterozygote vormen van een enkele soort zouden kunnen zijn; daarvoor komen de verschillen hem toch dikwijls teveel overeen, met hetgeen goede soorten bij insecten plegen te zien te geven, en bij deze blijft onderlinge paring, die dan in den regel geen, of althans steriele nakomelingschap oplevert, hooge uitzondering. Bij de *rossii*-groep echter ware een nader proefondervindelijk onderzoek toch wel gewenscht.

Als nieuwe vorm wordt in het werk *Myzomyia ludlowi* var. *flavescens* beschreven. Volledigheidshalve is een lijst der wel uit Malakka, maar nog niet uit den O.I. Archipel bekende soorten er in opgenomen.

J. C. H. DE MEIJERE.